

Alment – privat og bæði tvey!

Oddagrein

AT fáa sakligt og kvalifiserað orðaskifti í gongd í Føroyum er mangan torført fyrri ikki at siga ómøguligt. Tað er sum um at partapolitikkur og lokalpolitikkur á ein ella annan lagnan hátt leggur sína kvandi hond á eitt slíkt sakligt og fritt orðaskifti.

NÚ titlit eru til, at vit føroyingar kunnu fáa ein meira fjølbroytt búskap ella sum tikið verður til: nú búskapurin fær fleiri bein at standa á – nú oljan er í eygsjón – hevur tað verið okkara vón, at vit finga orðaskiftið í samfelagnum uppá á eitt hægr stöði, tvs. at vit við byrjanina til eina so stóra og kollveltandi vinnuliga og mentanarliga avbjóðing kundu fáa fólk við ymsari bakgrund at geva sít ikkast til tjakið. Merkliga lítur hevur venð tjakast í sambandi við oljuloðgávuna. Og nú føroyingar eru famir at seta pengar sínar í oljufelag verður hetta gjørt uttan nakað stórvegis orðaskifti frammanundan um hetta so stóra og fyrri okkum nýggja málið. Tað kann vera, at privatir vinnulivsmenn halda, at tað skal vera soleiðis: at eingin orsak er til nakað alment orðaskifti um, hvar teir ætla at seta sínar pengar.

EFTIR okkara tykki er brúk fyrri eini breiðari og sakligari viðgerð av spurninginum um føroysk oljufelag, áðrenn virki, stovnar, feløg og einstaklingar gera av at seta pengar sínar í eitt ávíst slag av oljufelag. Hvussu skilagóð er ein slík iløga – er hetta besti máttin hjá privata kapitalinum í landinum at fáa part av komandi oljuvinninginum – er hetta skilabesti veggund at ganga, hugsa vit um oljuna sum eina samfelagsliga ressurs, eina ressurs, sum øll í samfelagnum skulu hava ágóðan av ella eru aðrir hættir betn osfr.

TAÐ kann bara vera rætt at seta spurningar og nógvar spurningar, áðrenn flestu av vinnulivsfyrstakunum í einum landi gera av at seta part av sínum pengum í eitt ávíst privat oljufelag. Og tað eru slíkar spurningar vit hava saknað í øllum hesum málinum. Í dag er tað so loksins ein, sum stígur fram og setir spurningar. Eftir okkara tykki eru hugleiðingarnar hjá Johannus Egholm Hansen í Sosialinum í dag sera áhugaverdar og viðkomandi. Vit hava reist júst somu spurningar á hesum stað fyrri ikki so nógvum vikum síðani, nevnlig: hevði tað ikki tænt bæði privatum føroyskum áhugamáli, øllum føroyingum og føroyska samfelagnum sum heild best, um vit fyrst viðgjørdu spurningin alment og harmast skipaðu eitt alment/privat oljufelag, sum kanska var í tráð við ta uppskotið, sum Oljuráðleggingarnevndin skjeyt upp á sinni! Nevniliga at vit finga eitt felag, sum fekk optión – var borið víðan – saman við teimum loyvum, sum verða givin! Harvið læstu vit okkum ikki fóst í samarbeiði við eitt ávíst úttendstkt samtak. Vit hava ikki patentloysnina uppá hetta mál, men halda, at hetta átti at fingið eina almenna viðgerð, áðrenn tú bant tinar pengar til hetta ella hatta. At lögmaður ikki lurta eftir Oljuráðleggingarnevndini í hesum máli er eisini at harmast um. Vónandi fáa vit nú, áðrenn tað verður ov seint, livsneyðugu viðgerðina av júst hesum málinum úr frá spurninginum: hvat gagnar Føroyum best.

Sosialurin

Politisk viðmerking

Politiska orðaskiftið í ÚF mánakvøldið

So byrjaði valstríðið til fólkatingsvalið. Útvarpið skipaði fyrri politiskum orðaskifti mánakvøldið, har hvør flokkur var umboðaður við einum umboði

Fyrstur at fáa orðið var formaður Tjóðveldisflokksins, sum jú sambært tær nógvu seinastu veljarakaningarnar fór at liggja á odda. Tó ikki henda seinasta, sum metti teir at liggja á øðrum plássi. Einku at ivast í, at tey mongu, sum nú meira ella minni eru bitin av loysingardreyminum hjá Tjóðveldinum sötu spent fyrri at hoyra, hvussu fram skuldi farast í hesum teirra stórmáli.

Jú, Heini O. Heinesen legði fyrri við at siga, at teir við teirra fólkatingssessi vildi boða donum frá, at teir vildu stovnseta Tjóðveldið Føroya. Men hvørja viðmerking skulu danskir politikarar hava til slíkt? Tað eru jú ikki teir, harra Heini O. Heinesen, sum skulu avgera, um vit skulu hava loysing ella ei. Hesa avgerð eigur Føroya fólk og Føroya Løgting einsamt. Tað skulu ikki danskir politikarar spyrjast um, tvørtur-ímoti. Stoltar avgerðir, krevja stolta framferð.

Og sjálvandi gloymdi Heini O. Heinesen ikki

gomlu plátuna um, at tað var ein ST-samtykt frá 1960, sum álegði Danmark at hjálpa føroyingum við loysing. Tað er so rimiligt, at danski skattgjaldarin skal figgia okkara loysing, soleiðis at eingin føroyingur aftur torir at lyfta hvørdið. Nei, harra Heini O. Heinesen, stoltar avgerðir, krevja stoltar loysnir. Skalt tú hava politiskt frælsi, so skalt tú eisini hava búskaparligt frælsi. Alt annað er hálfvar loysnir.

Helena Dam á Neystabø hevði eitt sindur torført við at skráseta tað, sum fór fram rundan um hana. Møguliga tí, at hon hevur verið so bundin av manuskríptinum. Hóast Marita Petersen minst tvær ferðir segði, at Javnaðarflokkurin hevði gjørt upp við danska Socialdemokratíð og boða teimum frá, at eitt javnaðarumboð stóð pára fritt í fólkatingssalinum, so fékk Helena tað ikki við.

Men tað ger minni, um hon ikki fataði tað, um øll onnur gjørdur tað. Óli Breckmann var, sum

hann plagdi. Smartar, stuttligar, men rættliga ofta heldur plattar formuleringar. Eitt skúladømi um ein politikara, har politikkurin er vorðin eitt livibreyð, meðan politiska innihaldið avmarkar seg til flokklar og meira ella minni innantómt skrøgg.

Men Óli veit, at hetta plagar at geva bonus, so hví ikki royna tað einaferð enn.

Hann segði okkurt um, at vit høvdu havt eina virðiliga umboðan á Fólkatingi, og rødd Fólkaflokksins var ein frilynt rødd. Tað ljóðar væl, men hvat hevur tað nú í grundini merkt?

Hvar var henda frilynta røddin, tá danska samansvørjingin ímóti okkum føroyingum fór fram á heysti 1992? Hvar var Óli Breckmann, tá Poul Schlüter,

Henning Dyremose og Anna Birgitta Lundholt úr bróðurflokki Breckmanns Konservativa Fólkaflokkinum saman við Úffa og øðrum úr Vinstra lögdu svikaradømi ímóti Føroyum til rættis? Hvar var tann frilynta røddin, tá Figgingargrunnurin frá 1992 við Richard Mikkelsen á fyrsta sinni sá dagsins ljós?

Vit føroyingar í Føroyum og føroysku fjølmíðlarnir høyrði tá ikki málsligu begávislini hjá Óla Breckmann.

Var tað ikki nógv betur, at ein rødd, sum kanska ikki var so málslig væl fyrri, sum Óli heldur sína vera í mun til aðrar, og sjálvt um hon so var á gøtudoðskum, hevði torað at tala Róma mitt ímót.

Politikkur er ikki innantómur flokklar og endurtøkur av dreytum, men politikkur er viljin til at fremja broytingar, fólknum og landinum at gagni.

Jóannes Eidesgaard

EV og Klaksvíkar kommuna samstarva um vatn

Turbin á el-verkinum á Strond var tikin í nýtslu tann 12. februar í ár, og í summar verður útgerðin í sjálvari byrgingini endurnýggja, og farið verður eisini tá undir at leggja leiðing úr Svartadali í Strandadal

ÓLAVUR Í BEITI

Tann 12. februar í ár var nýggja turbinin á el-verkinum á Strond í Norðoyggjum tikin í nýtslu og eisini nýggju rørin niðan í byrgingina í Strandadal.

Nýggja turbinan kann framleiða 4 mió. kwft aftur ímóti tí gomlu sum bert framleiddi einar 1,8 mió. kwft árliga. Henda nýggja

turbin er 1400 kilo-watt aftur ímóti tí gomlu sum var 600 kilo-watt.

Kostnaður 6 mió.

Og nýggju rørin eru eisini víðari enn tey gomlu vóru, sum língu stóran skaða av ísi fyrri nørkum árum síðani, tá tey sprongust og gjørdi hetta skaða á gomlu turbinuna frá 1931.

Og í summar er so ætlan-

in at endurnýggja útgerðina í sjálvari byrgingini í Strandadali. Rør-brotsventilurin skal skiftast, rørið inn í sjálvvan hylin leggjast av nýggjum og inntakið í hylin eisini. Hetta arbeiði metir stjórin Klæmint Weihe, fer at kosta einar 6 mió. kr.

Leiðing millum dalar

Eisini er ætlanin í summar at leggja leiðing úr Svarta-

dali í Strandadal og verður hetta arbeiði metið at kosta einar 4-5 mió. kr.

Í hesum sambandi hevur SEV gjørt avtalu við Klaksvíkar kommunu um samstarv soleiðis at SEV fær vatn úr Svartadali, meðan Klaksvíkar kommuna kann nýta vatn úr byrgingini í Strandadali, tá kommununi tørvur vatn.

Hugleiðingar um føroysku oljulógina og føroysku oljufeløgini

Um føroyingar veruliga vnskja at hava eitt oljufelag, sum hevur neyðugu fíggarligu styrkina til at kunna gera seg galdandi í kapping við útlendsk oljufeløg ella sum kann gerast »seriøsur« og veruligur samstarvsfelagi við hesi á jøvnum føti í einum samtaki, átti kanska heldur at verði hugsað um, hvørt tað er møguligt at stovna føroyskt oljufelag, sum bæði tað almenna og privatir kunnu verða eigarar av (hálv-almnt felag)

Sum øllum kunnugt standa Føroyar á gáttini til byrjana av einum leitingarskeiði eftir olju og gassi (kolvetnum) á føroyska landgrunninum. Asetingin av teimum løgfrøðisligu kørmunum, sum hendað fráländavinnan skal virka undir, hevur leingi verið á veg, og er í samband við Løgtingsins viðtøku av lógaruppskotinum tann 24. februar 1998 komin undir land, og løgfrøðisliga við einum úrsliti, sum Føroyar kunnu verða nøgdar við.

Við teimum útlitum, sum við slíkari vinnu, eru fyri samfelagsbúskaparlígar framgongd fyri Føroyar og vinningi fyri tann einstaka, um kolvetni verða funnin, er einki lögð í, at Landsstýrið eisini hevur gjørt sær tankar um, hvørt landið sum liður í eini fráländavinnu skal seta á stovn alment føroyskt oljufelag, sum saman við útlendsku oljufeløgum skal kunna taka lut í oljuleitingini og útvinningini av kolvetnum um hesi verða funnin.

Oljuráðleggingarnevndin og lögmaður draga ikki sou linu

Oljuráðleggingarnevndin hevur í síni frágærning til Landsstýrið ikki mælt til, at alment oljufelag verður stovnað nú, men at Landsstýrið istaðin í samband við veiting av loyvm til oljuleiting skal fyrihalda sær rættin til at lata eitt alment oljufelag koma uppí virksemd hjá teimum oljufeløgum, sum fáa leitingar- og útvinningarloyvi.

Seinastu vikurnar er í føroysku fjølmíðlumum sagt frá, at lögmaður, hóast til-mæli frá Oljuráðleggingarnevndini, hevur sett nevnd til næri at kanna møguleikarnar fyri stovnan av einum almennum oljufelag.

Meira áhugavert er tó, at fjølmíðlarnir seinastu vikurnar eisini hava boðað frá, at ikki minni enn tvey privat føroysk oljufeløg nú eru stovnað - annað (P/F Faroes Oil & Gas Exploration) við útlendskum og hitt (P/F Atlantic Petroleum) við føroyskum kapitali aftan fyri seg. Harumframt fara útlendsku oljufeløgini væntandi í næstum at stovna dótturfeløg í Føroyum - norska Saga hevur longu skrásett deild í Føroyum (Saga Petroleum Føroyar a.s.).

Oljuleiting og umstíngin av henni
Hendað grein skal ikki snúgvá seg um, hvørt tað er

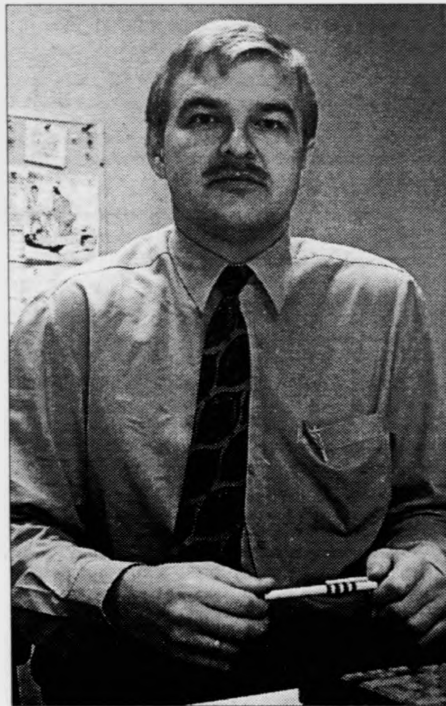
gott ella ringt, at stovnað eru privat føroysk oljufeløg, sum í eini útbjóðing kunnu enda í kapping við eitt alment føroyskt oljufelag, men skal harafturimóti snúgvá seg um, hvørt hendað stovnan kann koma at føra við sær, at útlendsku oljufeløgini fara at missa álit á føroyingum, um oljuleging í samband við veiting av leitingarloyvum ikki verður umsitin í samsvar við lógarinnar egnu innihald.

Tað hevur í samband við fyrrreikingina av Kolvetnislógini ikki verið nøkur loyna, at føroyingar hava ynskt, at teir skulu hava ser-sømdir í samband við fráländavinnuna. Lógaruppskotið frá lögmanni nevndi í hesum sambandi, at krøv skuldu setast oljufeløgnum um skyldu í ávísan mun at nýta føroyska arbeiðsmegi, tænastur og veitingar. Í álitinum frá Løgtingsins Vinnu-nevnd bleiv lagt afturat, at krøv skuldu setast beinleiðis í lógini um, at allar flutningar av úgerð til og frá fráländavinnuni skal fara um føroyskan bryggjukant ella flogvøll. Eingi av hesum krøvum eru so óvanlig, at tey vilja ræða oljufeløgini frá at søkja um loyvi til at leita eftir kolvetni á føroyska landgrunninum, um bert krøvini verða álögð í tann mun Føroyar yvirhøvur kunnu veita neyðugu arbeiðsmegina, tænasturnar og veitingarnar annars og í samsvar við tann tørv oljufeløgini hava.

Føroyingar ikki særømdir Kolvetnislógini

Kolvetnislógini nevnr harafturimóti einki um, at føroyingar skulu hava sær-sømdir, tá tað snýr seg um víðgerð av umsóknum um loyvi til at leita eftir olju og gassi. Í grein 6 í lógini er bert ásett, at leitingarloyvi bert kann latast teimum umsókjendum, sum Føroya Landsstýri metir hevur neyðuga sakkunnleikan royndir og førleikan, eins og fíggarligu orkuna at átaka sær eina so krevjandi upp-gávna, sum leiting eftir olju og gassi á føroyska landgrunninum vil verða.

Spurningurin er so, um tey bæði privat føroysku oljufeløgini, sum nú eru stovnað, uppfylla tær í lógini ásett treytirnar. Tað kann als ikki verða ivi um, at hvørki av feløgnum uppfylla kravið um sakkunnleika til leiting eftir olju og gassi. Tað kann ei heldur verða ivi um, at hvørki av feløgnum sum nú er hava royndir og førleika til at á-

taka sær leitingarvirkssemi.

Viðvíkjandi spurninginum um fíggarligu orkuna vita vit frá føroysku fjølmíðlumum, at P/F Atlantic Petroleum hevur ein partafelagskapital uppá kr. 25 mill. krónur og at møguleiki er fyri, at hesin kann koma uppá einar 55 mill. krónur, í fyrstu atlugu tó bert upp til kr. 35 mill. Tá hugsað verður um, hvussu kapital-krevjandi oljvinnan er, er als eingin ivi um, at hvørki 25 mill. ella 55 mill. krónur eru nøktandi til at kunna fremja leiting eftir olju og gassi. Tað er sostatt greitt, at hetta felagið heldur ikki uppfyllir ta trýð treytina í lógini fyri yvirhøvur at kunna fáa eitt leitingarloyvi. Um Kolvetnislógini verður umsitin í samsvar við lógarinnar egnu orð tykist sostatt verða greitt, at leitingarloyvi tí ikki kann latast felagnum P/F Atlantic Petroleum.

Føroysk luttøka uttan týðning

Næsti spurningurin er so, um tað broytir uppá stovna, um P/F Atlantic Petroleum ger samstarvsavtalu við eitt ella fleiri av teimum útlendsku oljufeløgnum, sum uppfylla tær nevndu treytirnar, og hvar umsóknin verður innlatin av samtakinum. Svárið tykist eyð-

sæð at verða, at sjálvandi vil hetta fóra við sær, at loyvi so kann latast einum slíkum samtaki, men grundarlagið fyri at lata loyvi er einans, at útlendska oljufelagið uppfyllir treytirnar í lógini. Á føroyska oljufelagið er víð í einum slíkum samtaki er sostatt uttan nakran týðning fyri, at loyvi verður latið samtakinum.

Her verður ein tó noyðdur at stæða á og spyrja seg sjálvan, hví eitt útlendskt oljufelag, sum sjálvt uppfyllir treytirnar fyri at fáa leitingarloyvi, skal gera samstarvsavtalu við eitt føroyskt oljufelag, sum ikki hevur kunnleika, royndir og førleika til kolvetnisleiting og sum harumframt hevur so litlan kapital aftan fyri seg, at hesin bert kann málást í promillum (ella minni) av teiri fíggarligu orkunum, sum krevst til leitingarvirkssemi.

Svárið tykist einans at kunna verða eitt, nevnliga at við at gera samstarvsavtalu við eitt føroyskt oljufelag, vantar útlendska oljufelagið, at teirra oljusamtak vil fáa særsmíðing frá føroysku oljuyndugleikumum ella at fáa nakrar ávisar fyrirurnir í mun til onnur samtøk, sum kappast verður við um til dømis sama leitingararki, og sum ikki hava føroysk feløg við í teirra

samtaki. Enn meira álvarsligt vil tað verða, um loyvi verður latið einum samtaki, har hvørki føroyski ella útlendski parturin uppfylla treytirnar fyri at fáa eitt leitingarloyvi, og hvar loyvi tí bert verður latið, av tí at eitt føroyskt felag er víð í einum slíkum samtaki.

Verður hugt at P/F Faroes Oil & Gas Exploration er meira ilt at meta um fíggarligu orkuna hjá hesum felagnum, við tað at felagið nærmast tykist at verða at upplata sum eitt »dótturfelag« til útlendska samstarvsfelagan, enska DANA Petroleum, og at fíggarliga orkan tí hongur saman við fíggarligu orkunum hjá hesum felagnum. Stovnan hjá hesum felagnum tykist sostatt best at kunna sammetast við føroysku dótturfeløgini hjá teimum kendu útlendsku oljufeløgnum, sum nokk flestlutt hvør sær uppfylla treytirnar í grein 6 í Kolvetnislógini fyri at fáa leitingarloyvi.

Grund til at ávara

Hóast tað er at fegnast um, at nakrir einstakir føroyingar hava dirvi og orku til at stovna feløg, sum aktivt ætla at taka lut í komandi oljuleitingini, tykist tað verða goðar grundir til at ávara teir føroysku myndugleikarnar og politikararnar, sum skulu umsita oljuleggávuina, móti at tryggja tulkningina av lógini so langt, at leitingarloyvir verða latin føroyskum oljufeløgnum ella samtøkum, hvar føroysk oljufelag er víð, uttan mun til um hesi uppfylla treytirnar í lógini, men bert tí at hesi eru føroysk.

Um so verður má roknast við, at útlendsku oljufeløgini missa einhvørt álit á og virðing fyri føroyskum politikarum og føroyskum myndugleikum, við tað at tað so gerst greitt, at lógini ikki verður umsitin í samsvar við innihald hennara, men meira út frá »jóðskaparligum« fyrirtreytum. Hetta vil yvir eitt longri skeið uttan iva fáa fylgjur fyri tað samstarvið, sum føroysku myndugleikarnar og útlendsku oljufeløgini skulu fáa í lag, fyri at oljvinnan kann gerast ein so goð inn-tøkukelda sum møguligt fyri Føroyar.

Eisini eigur at verða víst á, at tey nevndu føroysku oljufeløgini sjálvi hava boðað frá, at tey vilja virka á vinniligum grundarlagi. Tað so er, mugu hesi eisini tola, at man bert vinnur í kapping við onnur feløg, um

so er, at man er betur enn hini.

Alment ella hálv-almnt felag

Um føroyingar veruliga ynskja at hava eitt oljufelag, sum hevur neyðugu fíggarligu styrkina til at kunna gera seg galdandi í kapping við útlendsk oljufeløg ella sum kann gerast »seriøsur« og veruligur samstarvsfelagi við hesi á jøvnum føti í einum samtaki, átti kanska heldur at verði hugsað um, hvørt tað er møguligt at stovna føroyskt oljufelag, sum bæði tað almenna og privatir kunnu verða eigarar av (hálv-almnt felag). Hetta hevur í útlöndum latið seg gera á øðrum okjum, eitt nú innan tele-samskipti, so hví ikki innan føroyska oljuvinnu?

Verður alment ella hálv-almnt oljufelag stovnað í Føroyum er umráðandi, at eitt slíkt felag kemur at virka á vanligum vinniligum treytum og ikki bert sum longdi politiska armurin hjá føroysku politikarunum. Tað vildi verið ólukkuligt fyri Føroyar og føroyska oljuvinnu um føroyingar fólðu seg freistaðar til at falla aftur til politikkinn í 1980'árunum, hvar ein ofta fekk ta fatan, at tað at fáa til vege fígging til egið vinnuligt virkssemi, bert var ein spurningur um at hava lætta politiska litin og at kenna teir røttu politikararnar. Tað vildi eisini verið ólukkuligt fyri Føroyar, um politiska mannagongdin í málinum um bjarggina hjá politiskt óhefta Framtaksgrunninum av virkseimum hjá P/F Føroya Fiskavirking (m.a. hótanir móti lóðslum í Føroya Banki og í Framtaksgrunninum og uppskot um anti-trust lóg) kom at endurtaka seg, bert tí at einstakir politikarar kunnu hava onnur sjónarmá um eitt-hvørt málin innan oljuvinnuna enn teir persónar, sum eru settir í starv til at taka sær av slíkum málum.

Latið okkum vóna at Føroyar og føroyingar hava lært seg farna, soleiðis at oljvinnan - uttan mun til um ein leiting fer at geva úrslit ella ei - kann geva eitt veruligt fíggarligt íkast til føroyska búskapin og samstundis menna føroysku vinnuna soleiðis at hendað í framtíðini eisini kann gera seg galdandi uttanfyri Føroyar á øðrum okjum enn bert innan fiskivinnuna.

Jóhannus Egholm Hansen
Advokatur